

Laat me niet los

Van Louise Doughty verscheen eveneens bij Artemis & co

Voor altijd verloren

Alles wat je liefhebt

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de boeken van uitgeverij Artemis & co? Meldt u zich dan aan voor de nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijartemis.nl

Louise Doughty

Laat me niet los

Vertaald door Iris Bol

Artemis & co



ISBN 978 90 472 0404 6

© 2013 Louise Doughty

© 2013 Nederlandse vertaling Artemis & co, Amsterdam en Iris Bol

Oorspronkelijke titel *Apple Tree Yard*

Oorspronkelijke uitgever Faber and Faber Ltd., Londen

Omslagontwerp b'IJ Barbara

Omslagillustratie © Kristina Hoffmann/DeviantArt

Foto auteur © Witi de Tera/Opale

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Voor
Alle mensen
Die weten dat de waarheid
Anders is

Net als het oog, het oor en de elleboog laat het genoom geen enkel spoor van ontwerp zien; in plaats daarvan zit het vol compromissen, toevalligheden en verval.

STEVE JONES

In ons leven verstaan we dingen verkeerd, zien we dingen verkeerd en begrijpen we dingen verkeerd om de verhalen die we onszelf vertellen kloppend te maken.

JANET MALCOLM

Inhoud

Proloog

11

DEEL 1

X en Y

19

DEEL 2

A, T, G en C

103

DEEL 3

DNA

221

Dankwoord

367

Proloog

Het moment bouwt zich op, het zwelt aan en bouwt zich op – het moment waarop ik me realiseer dat we hebben verloren. De jonge strafadvocate, mevrouw Bonnard, staat voor me: een kleine vrouw, zoals je je waarschijnlijk nog herinnert, kastanjebruin haar onder de gerechtelijke pruik. Haar blik is koel, haar stem licht. Haar zwarte toga is chic, niet onheilspellend. Ze straalt kalmte en geloofwaardigheid uit. Ik zit al twee dagen in de getuigenbank en ik ben moe, doodmoe. Later zal ik te weten komen dat mevrouw Bonnard dit tijdstip heel bewust heeft uitgekozen. Eerder die middag heeft ze flink wat tijd verspild met vragen over mijn opleiding, mijn huwelijk en mijn hobby's. Ze heeft zoveel verschillende wegen bewandeld dat ik me er in eerste instantie niet van bewust ben dat deze nieuwe invalshoek van belang is. Het momentum neemt heel langzaam toe; het zwelt aan tot de climax.

De klok achter in de rechtszaal geeft 15.50 uur aan. De lucht is dik. Iedereen is moe, ook de rechter. Ik mag de rechter wel. Hij maakt zorgvuldig aantekeningen en steekt zijn hand beleefd op als hij wil dat een getuige iets langzamer gaat. Hij snuit vaak zijn neus, wat hem iets kwetsbaars geeft. Hij is streng tegen de strafpleiters, maar vriendelijk tegen de jury. Een jurylid struikelde over de woorden van de eed toen ze die aflegde, waarop de rechter haar glimlachend toeknikte en zei: 'Neemt u alle tijd die u nodig hebt, mevrouw.' Ik mag de jury ook. Die komt op me over als aanvaardbaar gemiddelde; iets

meer vrouwen dan mannen, drie zwarte mensen en zes Aziaten, en de leeftijd varieert van rond de twintig tot halverwege de zestig. Het is moeilijk te geloven dat zo'n ongevaarlijk uitziende groep mensen mij naar de gevangenis kan sturen, en nu ze onderuitgezakt op hun stoel zitten is dat zelfs nog moeilijker te geloven. Geen van hen heeft meer de energieke, kaarsrechte houding van het begin van het proces, hun gezicht opgewekt en vol van adrenaline vanwege hun eigen belangrijkheid. Net als ik waren ze aanvankelijk waarschijnlijk verbaasd dat de rechtszaaktijden zo kort zijn, op z'n vroegst van tien uur 's ochtends tot lunchtijd, en uiterlijk tot vier uur 's middags. Maar nu begrijpt iedereen waarom. Het komt door de traagheid van alles; die is zo afmattend. Het proces is een flink eind op streek, maar de details vertragen de boel. Ze voelen zich verstikt. Evenmin als ik begrijpen ze waar deze jonge vrouw naartoe wil.

En daar, in de met hout gelambriseerde beklagdenbank, achter de dikke ruiten van gehard glas, zit jij: mijn medebeklaagde. Voor ik in de getuigenbank plaatsnam, zaten we naast elkaar, al werden we gescheiden door twee parketwachters die tussen ons in zaten. Er was me aangeraden om jou geen zijdelingse blikken toe te werpen terwijl de andere getuigen werden ondervraagd, want daardoor zou ik meer op je samenzweerder lijken. Nu ik zelf in de getuigenbank zit, kijk jij wel naar mij, heel normaal en zonder emotie. Jouw kalme, bijna effen blik is een troost voor me, want ik weet dat jij me in stilte aanmoedigt om sterk te blijven. Ik weet dat de aanblik die ik bied – op een verhoging en geïsoleerd, aangestaard en beoordeeld – bij jou een beschermend gevoel zal oproepen. Mensen die je niet kennen denken misschien dat je aandacht er niet bij hebt, maar ik heb jouw ogenschijnlijk terloopse blik heel vaak gezien. Ik weet wat je denkt.

In rechtszaal 8 zijn geen ramen waardoor daglicht binnen kan stromen, en dat stoort me. In het plafond is een rasterwerk met fluorescerende vierkanten aangebracht en aan de muren hangen witte buizen. Alles is vreselijk steriel, modern en kaal. De houten lambrisering, de klapstoelen met hun donkergroene bekleding – niets past bij elkaar; het levensveranderende drama waarom we hier zijn versus de verdovende alledaagsheid van de procedures.

Ik kijk de rechtszaal rond. De griffier – die een rij lager, voor de rechter, zit – heeft afhangelende schouders. Susannah zit op de publieke tribune naast een stel studenten dat een uur geleden is binnengekomen en een ouder echtpaar dat er al van het begin af aan bij is, maar dat, voor zover ik weet, niks met onze zaak te maken heeft: theaterliefhebbers die zich geen kaartjes voor een show in West End kunnen permitteren. Zelfs Susannah, die met haar gebruikelijke opmerkzaamheid naar me kijkt, werpt af en toe een blik op haar horloge, wachtend op het einde van de dag. Niemand verwacht in dit stadion een belangrijke ontwikkeling.

‘Als u het niet erg vindt, wil ik graag een stukje teruggaan in uw carrière,’ zegt mevrouw Bonnard. Tijdens haar ondervraging is ze angstvallig beleefd tegen me geweest. Dat verandert niets aan het feit dat ze me angst inboezemt, niet alleen door haar onnatuurlijke beheersing, maar ook doordat ze de indruk wekt dat zij iets ongelooflijk nuttigs weet waar wij allemaal nog achter moeten komen. Ik schat dat ze bijna twintig jaar jonger is dan ik, hooguit halverwege de dertig – niet zoveel ouder dan mijn zoon en dochter – dus ze moet snel zijn opgeklommen in de advocatuur.

Een jurylid, een zwarte man van middelbare leeftijd in een roze overhemd die helemaal rechts zit, gaapt openlijk. Ik werp een blik op de rechter, wiens blik vastberaden is, al heeft hij zijn ogen half dicht. Alleen mijn eigen advocaat, Robert, lijkt alert. Hij fronst enigszins; zijn dikke grijze wenkbrauwen zijn omlaag getrokken en hij kijkt geconcentreerd naar mevrouw Bonnard. Later vraag ik me af of hij op dat moment al iets merkte, een aanwijzing in haar schijnbaar lucht-hartige toon.

‘Kunt u de rechtbank er even aan herinneren,’ gaat ze verder, ‘wanneer u voor het eerst een commissiehoorzitting in het parlement bijwoonde? Hoe lang is dat nu geleden?’

Ik hoor geen opluchting te voelen, maar toch doe ik dat, want het is een gemakkelijke vraag. Het grote moment is nog niet aangebroken.

‘Vier jaar geleden,’ antwoord ik zelfverzekerd.

De jonge vrouw kijkt omstandig naar haar aantekeningen. ‘Dat

was een bijzondere parlementaire commissie van het Lagerhuis over...'

'Nee,' zeg ik, 'het was een permanente commissie in het Hogerhuis.' Hier bevind ik me op bekend terrein. 'Permanente commissies bestaan tegenwoordig niet meer, maar toentertijd had het Hogerhuis er vier, en elk besloeg een ander deel van het openbare leven. Ik verscheen voor de permanente commissie over wetenschap om getuigenis af te leggen over de vooruitgang in computersequentiëring bij het in kaart brengen van het genoom.'

Ze valt me in de rede. 'Maar u werkte eerst toch fulltime bij het Beaufort Institute? Voor u freelancer werd, bedoel ik? Het, eh... Beaufort Institute for Genomic Research is de officiële naam, meen ik...'

Deze onlogische opmerking brengt me even van mijn stuk. 'Ja, ja, daar hebt ik acht jaar fulltime gewerkt, voor ik mijn officiële uren terugbracht naar twee dagen per week, tot een soort consultantrol, waarbij ik...'

'Dat is toch een van de gerenommeerdste onderzoeksinstituten van het land?'

'Nou, op mijn vakgebied samen met die in Cambridge en Glasgow, dunkt me. Ja, ik was bijzonder...'

'Kunt u de rechtbank even vertellen waar het Beaufort Institute gelegen is?'

'In Charles II Street.'

'Als ik het goed heb, loopt die evenwijdig aan Pall Mall en eindigt bij St. James's Square Gardens, nietwaar?'

'Ja.'

'In die buurt zijn toch heel veel instituten gevestigd? Instituten, privéclubs, onderzoeksbibliotheken...?' Ze kijkt naar de jury en glimlacht even. 'Achterkamertjes, dat soort dingen...'

'Ik ben niet... Ik...'

'Pardon, maar hoe lang hebt u ook alweer op het Beaufort Institute gewerkt?'

Ik kan niet voorkomen dat mijn stem enigszins geïrriteerd klinkt, al is dat nog iets waarvoor ik ben gewaarschuwd. 'Ik werk nog steeds

voor het instituut. Maar ik heb er acht jaar fulltime gewerkt.’

‘O ja, het spijt me, dat had u al verteld. En tijdens die acht jaar bent u er elke dag naartoe gereisd met de bus en de metro?’

‘Meestal met de metro, ja.’

‘En dan liep u van Piccadilly?’

‘Metrostation Piccadilly, meestal, ja.’

‘Er zijn daar in de buurt toch meer dan genoeg tentjes om iets te eten tijdens de koffie- of lunchpauze? Pubs om na het werk naartoe te gaan?’

Op dat moment slaakt de hoofdaanklager, mevrouw Price, een zachte zucht en ze maakt aanstalten haar hand op te steken. De rechter kijkt over zijn bril naar de jonge advocate en zij heft als reactie haar handpalmen op. ‘Het spijt me, My Lord, ik kom zo ter zake...’

My Lord. Mijn eerdere ervaring met strafzaken was beperkt tot televisiedrama’s en ik had *Your Honour* verwacht. Maar we zijn in de Old Bailey. Hij is een Lord, of zij is een Lady. Wellicht zullen de pruiken en ceremoniële manieren waarop mensen elkaar aanspreken vreemd of intimiderend op je overkomen, was er tegen me gezegd. Maar ik vind de pruiken evenmin intimiderend als de ouderwetse aanspreekvormen; ik vind ze grappig. Wat me daarentegen wél intimideert is de bureaucratie, de stenograaf die vrolijk klik-klikt – de laptops, de microfoons, het idee dat de dossiers over mij dikker worden met elk woord dat wordt gezegd – de hele, gigantische sleur van deze procedures. Dát intimideert me. Daardoor voel ik me een veldmuisje dat gevangen zit in de enorme, draaiende bladen van een maaidorser. Dat voel ik, al moet ik zo goed zijn voorbereid als een getuige maar kan zijn. Daar heeft mijn echtgenoot voor gezorgd. Voor vierhonderd pond per uur heeft hij een topadvocaat in de arm genomen om mij voor te bereiden. Het is me gelukt – nou ja, meestal dan – om naar de jury te kijken wanneer ik antwoord geef, in plaats van me instinctief tot de advocaat te richten. De gemakkelijkste manier om dat te onthouden – zo is me aangeraden – is om mijn voeten zo neer te zetten dat de tenen naar de jury wijzen. Ik heb mijn schouders naar achteren gehouden, ik ben rustig gebleven en ik heb goed oog-

contact gemaakt. Ik heb het er prima afgebracht, daar is mijn hele team het over eens.

De advocate heeft de autoriteit van de rechter onderkend en kijkt nu weer naar mij. ‘Dus in totaal hebt u zo’n twaalf jaar in de Borough of Westminster gewerkt, of kwam u er regelmatig? Of nog langer?’

‘Waarschijnlijk langer, denk ik,’ zeg ik, en daar, op dat ogenblik, begint het moment te groeien. Een diep gevoel van onbehagen ergens in mijn binnenste, te herkennen aan een licht samentrekken van mijn middenrif. Ik stel het bij mezelf vast, zelfs al sta ik er versted van.

‘Dus,’ zegt ze, en ze gaat langzamer en vriendelijker praten, ‘kunnen we dan stellen dat u die buurt heel goed kent, doordat u er dagelijks kwam om naar uw werk en weer naar huis te gaan, en omdat u er rondliep in de lunchpauze en zo?’

Het zwelt aan. Mijn ademhaling wordt dieper. Ik voel dat mijn borst op- en neergaat, in het begin onmerkbaar, maar hoe meer ik mezelf in de hand probeer te krijgen, hoe duidelijker het wordt. De sfeer in de rechtszaal wordt scherper; iedereen voelt het. De rechter staart me aan. Beeld ik het me in of is het jurylid in het roze overhemd, de man die ik vanuit mijn ooghoek kan zien, iets meer recht-op gaan zitten en buigt hij zich nu een stukje voorover? Opeens durf ik de jury niet meer aan te kijken. Ik durf ook niet meer naar jou te kijken, in de beklaagdenbank.

Ik knik, want plotseling kan ik geen woord meer uitbrengen. Ik weet dat ik over een paar tellen zal beginnen te hyperventileren. Dat weet ik zeker, zelfs al heb ik het nog nooit eerder gedaan.

De stem van de advocate is zacht en gedragen. ‘U kent de winkels, de cafés...’ Zweet prikt in mijn nek. Mijn schedel krimpt. Ze zwijgt even. Ze heeft mijn ontzetting opgemerkt en ze wil dat ik weet dat ik het bij het juiste eind heb: ik weet waar ze naartoe wil met deze invalshoek, en zij weet dat ik dat weet. ‘De kleine zijstraten...’ Ze zwijgt opnieuw. ‘De achterafsteegjes...’

Dat is het moment. Het moment waarop alles instort, en ik weet het, en jij in de beklaagdenbank weet het ook, want je begraaft je

hoofd in je handen. We weten allebei dat we op het punt staan om alles te verliezen; onze huwelijken zijn voorbij, onze carrières kapot, ik ben het respect van mijn zoon en dochter kwijt, en wat nog belangrijker is: onze vrijheid staat op het spel. Alles waar we voor hebben gewerkt, alles wat we hebben geprobeerd te beschermen, staat op het punt om in te storten.

Ik ben nu zichtbaar aan het hyperventileren en mijn ademhaling gaat met grote, diepe teugen. Mijn verdediger – die arme Robert – staart me aan, verward en ongerust. Het OM heeft zijn aanvalslijn al voor het proces bekendgemaakt en noch de inleidende verklaring, noch de getuigen van de openbaar aanklager hebben voor iets onverwachts gezorgd. Maar nu sta ik oog in oog met jouw advocate, die deel uitmaakt van het verdedigingsteam; en jouw verdediger en de mijne hadden een afspraak. Wat gebeurt hier? Ik zie Robert denken. Hij kijkt naar mij en ik zie het op zijn gezicht: er is iets wat ze me niet heeft verteld. Hij heeft geen flauw idee wat er gaat komen, hij weet alleen dat hij het niet weet. Dat moet de nachtmerrie van iedere strafpleiter zijn: iets waar hij of zij niet op voorbereid is.

Onder de getuigenbank, achter de tafels die het dichtst bij mij staan, staart ook het team van het Openbaar Ministerie me aan, de hoofdaanklager en de assistent naast haar; de officier van justitie aan de tafel achter hen; en aan de rij tafels daar weer achter de teamleider van de Londense Metropolitan Police, de onderzoeksleider en de agent die over de bewijsstukken gaat. Bij de deur zitten de vader van het slachtoffer in zijn rolstoel en de familierechercheur die voor hem moet zorgen. De rolbezetting van dit drama is me even bekend als mijn eigen familie. Iedereen concentreert zich op mij, iedereen, behalve jij, mijn liefste. Jij kijkt me niet langer aan.

‘U kent toch zeker,’ vraagt mevrouw Bonnard met haar fluweelzachte, gedragen stem, ‘een klein steegje dat Apple Tree Yard heet?’

Ik doe mijn ogen heel langzaam dicht, alsof ik de luiken sluit voor mijn hele leven tot aan dit moment. Er klinkt geen enkel geluid in de rechtszaal, maar dan schuifelt iemand op een van de banken voor me met zijn voeten. De advocate last een pauze in voor dramatisch effect. Ze weet dat ik mijn ogen een paar tellen dicht zal houden, in een po-

ging mijn onregelmatige ademhaling tot rust te brengen en een paar seconden tijd te winnen, maar de tijd is ons ontglipt als water dat tussen onze vingers door loopt en er is niets over, niet één moment: het is voorbij.

DEEL 1

X en Y

